

REIAL SOCIETAT ARQUEOLÒGICA TARRACONENSE
FUNDADA EL 1844

BUTLLETÍ ARQUEOLÒGIC

EDITAT DES DEL 1901

TARRAGONA

Època V, any 2014-2015, núm. 36-37

BUTLLETÍ ARQUEOLÒGIC

REIAL SOCIETAT ARQUEOLÒGICA TARRACONENSE

Director: JORDI LÓPEZ VILAR

Consell de Redacció

JOAN-VIANNEY, Mª ARBELOA, DIANA GOROSTIDI, MANUEL FUENTES,
RAFAEL GABRIEL, MANEL GÜELL, ELOY HERNÁNDEZ, OSCAR MARTÍN,
LLUÍS PIÑOL, JAUME TEIXIDÓ, JOSEP Mª VERGÉS

Consell Assessor

JUAN MANUEL ABASCAL (Universitat d'Alacant)
ACHIM ARBEITER (Georg August Universität Göttingen)
MARCO BUONOCUORE (Biblioteca Apostolica Vaticana)
EUDALD CARBONELL (Universitat Rovira i Virgili)
VALENTÍ GUAL (Universitat de Barcelona)
PATRICK LE ROUX (Universitat de París XIII)
JOSEP Mª NOLLA (Universitat de Girona)
PATRIZIO PENSABENE (Università di Roma La Sapienza)
ISABEL RODÀ (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)
JOAN SANMARTÍ (Universitat de Barcelona)

Amb l'ajut de:

SUMARI

JOSEP M. PUCHE FONTANILLES, <i>in signinis operibus. Sobre el significado real de opus signinum</i>	7
AURELI ÀLVAREZ, JÚLIA MIQUEL, CÈSAR CARRERAS, <i>Variabilitat en la composició de la pasta ceràmica d'una mateixa peça: anàlisi química (drx) d'una mateixa àmfora de Sant Vicenç dels Horts (Barcelona)</i> .	29
JUDIT CIURANA PRAST, JORDI LÓPEZ VILAR, <i>El ritual de la crematio a Tàrraco: el cas d'una incineració tardo-republicana del suburbi occidental</i>	49
RAMON FERRÉ ANGUIX, JORDI DILOLI FONS, <i>Intervencions arqueològiques al carrer de la Mercè (Tortosa). Campanya del 2010</i>	71
DIANA GOROSTIDI PI, ISABEL RODÀ DE LLANZA, <i>Dues noves inscripcions de Dertosa</i>	79
JAVIER Á. DOMINGO, <i>Tendencias y modelos decorativos en los capiteles de las villas tardorromanas de Hispania del siglo IV-V dC.</i>	83
JOSEP M. NOLLA, <i>En els orígens del temple de Sant Martí Sacosta. Noves reflexions</i>	133

LAWRENCE J. MCCRANK, <i>Seeing History Differently: Toledo vs. Tarragona in the Reconstruction of the Hispanic Church</i>	147
JORDI MORELLÓ BAGET, <i>La Comuna del Camp de Tarragona: un model (singular?) d'associacionisme intercomunitari</i>	199
JOAN-HILARI MUÑOZ I SEBASTIÀ, <i>Dues relacions inèdites sobre les riuades dels anys 1743 i 1787 a la ciutat de Tortosa</i>	249
SALVADOR-J. ROVIRA I GÓMEZ, <i>Els senyorijs laics del Camp de Tarragona (segle XVIII)</i>	263
JULIO CÉSAR RUIZ RODRÍGUEZ, <i>Fons bibliogràfics d'arqueologia paleocristiana a Tarragona: Les biblioteques privades dels Drs. Serra Vilaró i Batlle Huguet al Museu Diocesà i a la Biblioteca del Seminari Pontifici</i>	271
<i>Necrològica de Jordi Rovira Soriano</i>	285
Normes de presentació dels originals	291

DUES NOVES INSCRIPCIONS DE DERTOSA

DIANA GOROSTIDI PI, *URV-ICAC*
ISABEL RODÀ DE LLANZA, *UAB-ICAC*

RESUM

Edició de les dues inscripcions funeràries romanes recuperades en les excavacions al carrer de la Mercè de Tortosa l'any 2010.

ABSTRACT

Two new latin funerary inscriptions found out in the archaeological interventions at Carrer de la Mercè in Tortosa.

Paraules clau: *Dertosa*, inscripcions funeràries, *Baebii*, Antoní Pius, *Glycon*, *Aphro*, lliberts, “broccatello” o “jaspi de la Cinta”.

Keywords: *Roman Dertosa*, *funerary inscriptions*, *Baebii*, *Antoninus Pius*, *Glycon*, *Aphro*, *freedmen*, “*broccatello*” and “*Jaspi de la Cinta*” (*local Stone names*).

Presentem a continuació les dues inscripcions recuperades a les excavacions de l'any 2010 al Carrer de la Mercè de Tortosa, realitzades per Ramón Ferré (director) i Jordi Diloli (coordinador) del grup de recerca GRESEPIA (Seminari de Protohistòria i Arqueologia) de la URV¹.

1. Placa rectangular motllurada de jaspi de la Cinta prou ben conservada, si be hi ha un notable desgast que dificulta la lectura de les dues darreres línies. *Ordinatio* d'eix central amb degradació de la grandària de les lletres. Destaca la forma de les lletres M (d'astils exteriors verticals), Y (d'astils superiors curvilinis) i B (panxes desiguals). Dipòsit: Museu de Tortosa (NJT-10) (fig. 1).

1. Ferré Anguix, R., Diloli Fons, J., “Intervencions arqueològiques al carrer de la Mercè (Tortosa). Campanya del 2010”, en aquest mateix volum. Agraïm a J. Diloli i R. Ferré l'amable invitació per estudiar aquestes peces.

Mesures: cm 55 x 73 x 10; camp epigràfic: cm 34,5 x 51; motllura: cm 6. Lletres: 5; 5; 4,5; 4; 3,5; 3.

M(arco) (*hedera*) B(aebio)
 GLYCONI
 M(arcus) B(aebius) CRASSVS
 OPSEQVENS
 5 PARENTI +
 ++VN+

l. 5: *fortasse* S(ua?); l. 6: *fortasse* PECVNIA.

“Pel seu pare Marc Bebi Glicó, Marc Bebi Cras Obseqüent ho va fer amb els seus diners”.

Es tracta d'una inscripció amb una curiosa disposició, ja que les sigles del *praenomen* *Marcus* i del *nomen* *Baebius* ocupen la posició habitual de les corresponents a la invocació *D(is) M(anibus)* de l'epigrafia funerària romana. El cognom del difunt Glycon, d'origen grec, és molt habitual entre esclaus i lliberts (Solin 1982, 945-946). El segon personatge, *M. Baebius Crassus Opsequens*, pare de l'anterior, sembla ser també un llibert, probablement del llegat *M. Baebius Crassus* que va tenir cura del pedestal dedicat a Antoni Pius erigit també a Tortosa (*CIL* II²/14, 786). La fórmula final *pecunia sua* també és habitual en inscripcions funeràries de la mateixa ciutat (*CIL* II²/14, 783, 791).

La paleografia i el tipus de motllura permeten proposar una cronologia en el segle II dC., datació que concorda amb la inscripció d'Antoni Pius del llegat homònim.

2. Angle inferior dret d'una lastra de jaspí de la Cinta (cm 38 x 31 x 11/6. Espai fins a la motllura dreta: cm 6). Es conserva part de la motllura, afaitada, a la dreta. La part posterior està rudement desbastada. Dipòsit: Museu de Tortosa (magatzem) (fig. 2).

Lletres: cm 3,8 resta de E; 5,5 (nexe ET, 6,5) ; 4-3,7 ; 4,2 (O 3,8 volada i desplaçada lleugerament cap a dalt); 3,5; 3,5. No hi ha interpuncions. Entre les línies 3 i 4 hi ha una àmplia interlineació de 6 cm.

 [- - -IN]FELI(ci)SSI[MA---]
 [- - -FE]CIT SIBI 'ET' (vac.)
 [- - -]TO CONIV(gi) (vac.)
 (vac.)

- [- - -]AE APHRO (vac.)
 5 [- - -F(iliae)?] (vac.) DEF(unctae) (vac.)
 [ANN(orum) -]XXII (vac.)

“(...) dona infelicíssima, ho va fer per ella i pel seu espòs (...). Per a la seva filla (...) Afro difunta als vint-i-dos (o trenta-dos) anys.”

l.1: Resta d'un astil vertical a la primera lletra, així com també a l'última lletra conservada. La seqüència FELISSI pot ser identificada com una forma sincopada de l'adjectiu *felicissimus* (cf. *CIL IX*, 3949, *Alba Fucens*).

Es tracta d'una inscripció funerària de diversos membres d'una família, dels quals només conservem el *cognomen* grec d'una dona, *Aphro* (Solin 1982, 342). A partir del fet que el cònjuge al·ludit a la línia 3 sigui un baró, el cognom del qual finalitza amb *-tus*, és possible identificar en el primer personatge 'infelicíssim' a la dona encarregada de realitzar el monument. Amb aquest raonament, és possible pensar també que la segona dona anomenada *Aphro* (del gentilici només queda la seqüència *-ae*), de qui, a més, es recorda l'edat i el seu estat difunt, sigui la filla dels anteriors, morta probablement després del pare. La cesura (*vacat*) entre la primera part i la segona així ho corroboraria.

La paleografia i la presència del superlatiu poden situar la inscripció dintre del segle II dC.

BIBLIOGRAFIA

SOLIN, H. 1982: *Die griechischen Personennamen in Rom. Ein Namenbuch*, Berlin.

Figura 1. (foto GRESEPIA).

Figura 2. (foto GRESEPIA).